

Berliinissä vuonna 2002 hyväksytty ikäntymistä koskeva alueellinen toimenpanostrategia

Sosiaali- ja terveysministeriö

YHDISTYNEET KANSAKUNNAT
Talous- ja sosiaalineuvosto

Jakelu
YLEINEN

ECE/AC.23/2002/2/Rev.6
11.9.2002

Alkukieli: ENGLANTI

EUROOPAN TALOUSKOMISSIO

Ikääntymistä koskeva Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomission ministerikokous

Berliini (Saksa), 11.-13.9.2002

**BERLIININ MINISTERITASON JULISTUS
KAIKENIKÄISTEN YHTEISKUNTA YHDISTYNEIDEN KANSAKUNTIEN
EUROOPAN TALOUSKOMISSION ALUEELLA**

1. Me Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomission jäsenvaltioiden edustajat, jotka olemme kokoontuneet ikääntymistä koskevaan Euroopan talouskomission ministerikokoukseen Berliiniin 11.-13.9.2002, hyväksymme ikääntymistä koskevan Madridin vuoden 2002 kansainvälisen toimintaohjelman täytäntöönpanostrategian Euroopan talouskomission alueelle ja velvoitamme hallituksemme toteuttamaan tämän kokonaisstrategian.

2. Tunnustamme, että Euroopan talouskomission alueen väestörakenne on muuttumassa ennennäkemättömällä tavalla ja että ikäihmisten osuus sen väestöstä on suurempi kuin missään muualla. Väestörakenteen muutokset ovat perusteellisen sosio-ekonomisen muutoksen seuraus. Yhteiskunnille nämä muutokset merkitsevät monia haasteita ja mahdollisuuksia. Meidän on yhdessä kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin toimijoiden kanssa käytettävä nämä mahdollisuudet hyväksi ja vastattava haasteisiin täysipainoisesti.

3. Eliniän jatkuva piteneminen on yhteiskuntiemme merkittävä saavutus. Ikäihmiset ovat arvokas voimavara, he antavat tärkeän panoksen yhteiskunnille ja heidän on voitava jatkuvasti vaikuttaa täysipainoisesti kaikilla elämänaloilla. Ikääntymistä käsitellessämme otamme huomioon kaikki väestöryhmät ja edistämme kaikenikäisten yhteiskunnan kehittämistä vahvistamalla sukupolvien välistä ja sisäistä solidaarisuutta. Nuorilla sukupolvilla on velvollisuuksia ja erityisasema kaikenikäisten yhteiskunnan rakentamisessa.

GE.02-70130

4. Ikäihmiset voivat vaikuttaa aktiivisesti kaikilla elämänaloilla ja kaikenikäisten yhteiskunta voi toteutua vain jos ihmisoikeuksia ja perusvapauksia edistetään ja suojellaan. Sitoudumme turvaamaan kaikkien ihmisten taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuri-

set oikeudet sekä kansalaisyhteisyydet ja poliittiset oikeudet ja poistamaan kaikenlaisen ikäihmisiin kohdistuvan väkivallan, kaltoinkohtelun ja laiminlyönnin. Tässä yhteydessä kannamme erityistä huolta köyhistä, sosiaalisesti syrjäytyneistä, vammaisista ja muista erityisryhmistä, iästä riippumatta. Vakaa tavoittemme on, että kaikki ihmiset, varsinkin iäkkäät naiset, voivat vanheta terveempinä ja hyvinvoivempina ja että ikäihmisten ihmisarvo ja itsenäisyys tunnustetaan.

5. Olemme tietoisia siitä, että koska väestörakenteen muutokset ovat pitkävaikutteisia, niillä on taloudellisia ja sosiaalisia seurauksia. Tulosten varmistamiseksi näihin muutoksiin on vastattava kestäväällä tavalla. Lisäksi on toimittava kokonaisvaltaisesti, jotta ikääntyminen voidaan valtavirtaistaa kaikille toiminta-aloille. Eri alojen, järjestelmien ja ryhmien toimintalinjojen pitää olla kattavia, asianmukaisesti koordinoituja ja toisiaan tukevia ja ottaa huomioon niin miehet kuin naisetkin. Haasteena on saada koko yhteiskunta mukautumaan väestörakenteen muutoksiin, erityisesti ikääntymiseen.

6. Olemme tietoisia siitä, että yhä tiiviimmin integroitava alueemme käsittää taloudelliselta ja sosiaaliselta kehitykseltään hyvin eritasoisia yhteiskuntia ja että monet siirtymätaloukset eivät pysty riittävän hyvin vastaamaan väestön ikääntymisen asettamiin haasteisiin. Näille maille on siis annettava lisää apua.

7. Korostamme, että yhteiskunnillamme on yhteisiä arvoja, jotka kattavat esimerkiksi ihmisoikeudet, perusvapaudet ja kaikenlaisen syrjinnän poistamisen. Tunnustamme myös, että Euroopan talouskomission jäsenvaltioiden välillä on huomattavia taloudellisia, sosiaalisia, poliittisia ja kulttuurisia eroja. Nämä erot otetaan huomioon ikääntymistä koskevan Madridin vuoden 2002 kansainvälisen toimintaohjelman alueellisen täytäntöönpanostrategiassa.

8. Hyväksyessämme Madridin vuoden 2002 kansainvälisen toimintaohjelman alueellisen täytäntöönpanostrategian ja pyrkiessämme valtavirtaistamaan ikääntymisen kaikille toiminta-alueille annamme etusijan seuraaville ponnisteluille: laajennetaan ikäihmisten yhteiskunnallista vaikuttamista, torjutaan sosiaalista syrjäytymistä ja edistetään itsenäistä elämää; edistetään tasapuolista ja kestävää talouskasvua pyrittäessä sopeutumaan väestön ikääntymisen vaikutuksiin; turvataan riittävä ja kestävä sosiaaliturva nykyisille ja tuleville sukupolville; rohkaistaan työmarkkinoita ottamaan ikääntyminen huomioon ja hyödyntämään ikäihmisten potentiaalia; edistetään elinikäistä oppimista; edistetään elinikäistä fyysistä ja henkistä terveyttä ja hyvinvointia; varmistetaan kaikille mahdollisuus korkealaatuiseen terveydenhoitoon ja sosiaalipalveluihin; valtavirtaistetaan sukupuolinäkökulma kaikkiin ikääntymistä koskeviin toimintapolitiikkoihin; tuetaan ikäihmisten, heidän perheiden ja yhteisöjen hoitotyötä; sekä edistetään sukupolvien välistä solidaarisuutta.

9. Sitoudumme toteuttamaan Madridin vuoden 2002 kansainvälisen toimintaohjelman alueellisen täytäntöönpanostrategian kaikilla tasoilla, niin paikallisesti kuin alueellisestikin. Korostamme edelleen, että tavoitteen saavuttaminen on nimenomaan meidän tehtävämme, mikä edellyttää tiivistä yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan, yksityisen sektorin ja muiden keskeisten sidosryhmien, erityisesti ikäihmisten itsensä kanssa. Ikäihmisillä onkin keskeinen panos tehokkaiden toimenpiteiden kehittämisessä.

10. Euroopan talouskomission jäsenvaltioiden välisen yhteistyön osapuolina pyrimme edistämään yhteistyötä alueellisen täytäntöönpanostrategian toimeenpanossa. Yhteis-

työtä voidaan kehittää toimimalla aktiivisesti Yhdistyneiden kansakuntien elinten ja erityisjärjestöjen sekä muiden ikääntymistä käsittelevien Euroopan talouskomission alueella toimivien hallitustenvälisten järjestöjen ja instituutioiden sekä kansalaisjärjestöjen verkostojen kanssa. Alueella tehtävän yhteistyön tulisi kaikkien kansainvälisten ulottuvuuksien osalta olla täysin johdonmukainen toisessa ikääntymistä koskevassa maailmankonferenssissa tehtyjen sitoumusten kanssa.

11. Alueellisen täytäntöönpanostrategian toimeenpanoa on seurattava tehokkaasti, jotta tietoja, kokemuksia ja parhaita käytäntöjä voidaan tuloksetta vaihtaa. Mahdollisimman tehokkaan seurannan varmistamiseksi alueella toimivien järjestöjen tulisi tehdä riittävä yhteistyötä ja osallistua prosessiin aktiivisesti.

12. Alueellisen täytäntöönpanostrategian toimeenpano on paras keino toteuttaa Madridissa vuonna 2002 hyväksytty kansainvälinen ikääntymistä koskeva toimintaohjelma Euroopan talouskomission alueella, joten pyrimme kaikin tavoin saavuttamaan tämän tavoitteen.

EUROOPAN TALOUSKOMISSIO

Ikääntymistä koskeva Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomission ministerikokous

Berliini (Saksa), 11.-13.9.2002

Madridissa vuonna 2002 hyväksytyn ikääntymistä koskevan kansainvälisen toimintaohjelman alueellinen täytäntöönpanostrategia

GE.02-70134

SITOUMUKSET

ENSIMMÄINEN SITOUMUS

IKÄÄNTYMISEN VALTAVIRTAISTAMINEN KAIKILLE TOIMINTA-ALUEILLE YHTEISKUNTIEN JA KANSANTALOUKSIEN SOPEUTTAMISEKSI VÄESTÖRAKENTEN MUUTOKSIIN, JOTTA VOIDAAN LUODA KAIKENIKÄISTEN YHTEISKUNTA

1. Euroopan talouskomission aluetta koskevan täytäntöönpanostrategian kokonaistavoitteena on Madridissa vuonna 2002 hyväksytyn ikääntymistä koskevan kansainvälisen toimintaohjelman tavoitteiden ja sitoumusten mukaisesti laatia puitteet sitoumuksille, jotka tukevat jäsenvaltioita näiden pyrkiessä vastaamaan väestön ikääntymisen aiheuttamiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin ja siten luomaan kaikenikäisten yhteiskunnan.
2. Sitoudumme maailmanlaajuisesti valtavirtaistamaan ikääntymisen kaikille toiminta-alueille, jotta yhteiskunnat ja kansantaloudet voivat sukupuolisensitiivisten, todennettujen, koordinoitujen ja integroitujen toimintalinjauksien avulla sopeutua väestörakenteen muutoksiin. Tämä koskee sekä terveydenhoitoa, talouselämää, työmarkkinoita, sosiaaliturvaa että koulutusta.
3. Jotta väestön ikääntymiseen liittyvät toimintalinjaukset olisivat tehokkaita, niiden on oltava kokonaisvaltaisia ja niitä on toteutettava koordinoitusti useilla eri toiminta-alueilla. Niissä on otettava huomioon monitahoiset ja toisiinsa kiinteästi liittyvät väestön ikääntymisestä syntyvät haasteet ja mahdollisuudet, jotta voidaan laatia puitteet tehokkaille toimenpiteille. Lisäksi lähtökohtana on, että eri aloille sopivat toimintalinjaukset voivat oikein koordinoituina ja johdonmukaisesti sovellettuina vastata menestyksekkäästi väestörakenteen muutoksista johtuviin haasteisiin ja vapauttaa eräissä väestöryhmissä, erityisesti ikäihmisissä, olevaa käyttämätöntä potentiaalia.
4. Tämä strategia helpottaa oikeiden toimintamallien kehittämistä, niin että voidaan vastata ikääntymisen nykyisiin ja tuleviin haasteisiin keräämällä ja levittämällä parhaita saatavilla olevia tietoja ja hyviksi todettuja käytäntöjä, joilla ikääntymisongelmaa on alueella pyritty ratkaisemaan. Strategian on heijastettava Euroopan talouskomission alueen sosiaalista, poliittista, taloudellista ja väestöllistä monimuotoisuutta.
5. Kaikissa toimintalinjauksissa on otettava huomioon ihmisen elämän aikana tapahtuvat muutokset. Toimintalinjoilla on voitava helpottaa yhteiskunnallista osallistumista ja ehkäistä ikääntymistä ja toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaa sosiaalista syrjäytymistä.
6. Väestörakenteen muutokset ovat haaste Euroopan talouskomission alueen sosiaaliturvajärjestelmille. Esimerkiksi tulevaisuudessa yhä pienempi työssäkäyvä väestönosa joutuu huolehtimaan yhä kasvavan vanhusväestön taloudellisista tarpeista. Tämä vaikuttaa koko yhteiskunnassa voimavarojen siirtoon sukupolvelta toiselle. Samaan aikaan väestörakenteen muutosten kanssa yhä enemmän perheiden varallisuutta siirtyy vanhemmilta sukupolvilta nuoremmille. Toimintalinjausten suunnittelussa on siten pyrittävä edistämään sukupolvien välistä solidaarisuutta ja muun muassa ryhdyttävä

uudenlaisiin toimenpiteisiin taloudellisten haasteiden kohtaamiseksi ja sukupolvien välisen vuoropuhelun edistämiseksi.

7. Myös ikäihmisten eri väestöryhmien välistä suhdetta on tarkasteltava. Paikallisella kansalaistoiminnalla on tässä tärkeä osa, ja erityisesti iäkkäiden omat järjestöt ja yhdistykset ovat tarvittaessa tärkeä tekijä edistettäessä kansalaistoimintaa yhdessä viranomaisten kanssa. Sukupolven sisäisessä solidaarisuudessa on lisäksi otettava huomioon, että yhteiskunnan voimavarojen jaossa menestyvät yleensä ne ryhmät, jotka pystyvät parhaiten puolustamaan vaatimuksiaan.

8. Kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistäminen ja suojelu on keskeistä pyrittäessä luomaan kaikenikäisten yhteiskuntaa, jossa ikäihmiset voivat vaikuttaa täysipainoisesti ja tasa-arvoisina ilman syrjintää. Ikäihmiset saavat ansaitsemansa kunnioituksen vain jos ikäsyrjintää vastustetaan ja ikäihmisten arvokkuutta edistetään. Kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistäminen ja suojelu on tärkeää luotaessa kaikenikäisten yhteiskuntaa, ja siksi sukupolvien välisiä ja sisäisiä suhteita on vaalittava ja kannustettava kattavan ja tuloksekkaan vuoropuhelun avulla.

9. Seuraavien toisiinsa liittyvien sitoumusten tarkoituksena on siis auttaa jäsenvaltioita keskittymään väestön ikääntymistä koskevien toimintalinjauksien keskeisiin tavoitteisiin. Haluamme varmistaa, että ikäihmiset voivat täysipainoisesti integroitua yhteiskuntaan ja vaikuttaa siinä ja lisäksi haluamme toteuttaa strategiaa mahdollisimman tiiviissä yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan, erityisesti ikäihmisten, sekä järjestöjen ja yksityisen sektorin kanssa.

TOINEN SITOUMUS

IKÄIHMISTEN TÄYSIPAINOINEN INTEGROINTI JA OSALLISTUMINEN YHTEISKUNTAAN

10. Voimassa olevat kansainväliset asiakirjat vahvistavat periaatteen, jonka mukaan kaikilla on oltava mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnassa ja hyötyä taloudellisesta ja sosiaalisesta kehityksestä. Ikäihmiset ovat muita suuremmassa vaarassa jäädä vaille tätä mahdollisuutta, minkä vuoksi on tärkeää torjua kaikenlaista syrjintää ja varmistaa, että kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet toteutuvat. Eri tekijät, kuten maantieteellinen liikkuvuus, kaupungistuminen, talouden kehitys ja ikään perustuva eriarvoisuus yhteiskunnan instituutioissa ja työelämässä, ovat johtaneet ikäsyrjintään ja estävät ikäihmisiä integroitumasta yhteiskuntaan. Lukuisat Etelä- ja Itä-Euroopan maaseudulla ja syrjäseuduilla ilman perheen tukea asuvat ikäihmiset kärsivät yhä varsinkin infrastruktuuriin ja palveluihin liittyvistä erityisongelmista. Poliitiikkaan ja talouteen sekä kansalais- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen on sosiaalisen eristyneisyyden ja syrjäytymisen torjunnan kannalta tärkeää. Lisäksi se parantaa ikäihmisten elämänlaatua ja edistää yhteisöjen ja koko yhteiskunnan toimivuutta.

11. Ikäihmisillä on ensiarvoisen tärkeä asema perheissä ja yhteisöissä, joskin heidän työnsä ei useinkaan saa riittävää tunnustusta eikä heidän sosiaalista pääomaansa hyödynnetä tarpeeksi. Ikäihmisten elämäkokemukseen perustuva tieto on merkittävä etu sosiaaliselle ja taloudelliselle kehitykselle ja ikäihmisten antama panos on usein arvokas, vaikkei sitä voikaan rahassa mitata: he hoitavat perheenjäseniään, tekevät työtä

perheidensä elättämiseksi, huolehtivat kotitaloustöistä ja tekevät vapaaehtoistyötä yhteisössään. Varsinkin ikääntyvien naisten palkaton työ on erityisen tärkeää ja ansaitsee nykyistä suuremman tunnustuksen.

12. Ikäihmisten täysipainoisen integroinnin ja osallistumisen kannalta on ratkaisevaa, että yhteiskunta suhtautuu myönteisesti ikääntymiseen ja ikäihmisiin, erityisesti ikääntyviin naisiin. Ikäihmisten roolia aktiivisina osallistujina on korostettava. Monissa alueen maissa ikäihmiset ovat yhä paremmin koulutettuja, taloudellisesti yhä itsenäisempiä ja entistä terveempiä. Siirtymätalousmaissa ikäihmiset ovat taloudellisesti ja sosiaalisesti yhä erittäin ahtaalla, joskin monissa niistä kokonaistilanne on viime vuosina kehittynyt oikeaan suuntaan. Kaikilta osapuolilta vaaditaan silti kovaa työtä, jotta ikääntymiseen ja ikäihmisiin suhtauduttaisiin näissä maissa myönteisesti.

13. Tämän sitoumuksen osana on toteutettava seuraavat poliittiset tavoitteet:

Lisätään edelleen ikäihmisten sosiaalista, taloudellista, poliittista ja kulttuurista osallistumista

14. Tähän tavoitteeseen liittyvien toimenpiteiden on perustuttava siihen, että ikäihmisten yhteiskunnallinen panos ei ole vain taloudellista toimintaa, ja niiden on myös kannustettava ja tuettava heidän työtään perheissä, yhteisöissä ja koko yhteiskunnassa ja annettava sille tunnustusta. Tätä varten voidaan laatia tiedotuskampanjoita ja koulujen opetussuunnitelmia, joissa korostetaan ikäihmisten yhteiskunnallista panosta. Myös perheillä on keskeinen rooli, kun ikäihmisten merkitystä yhteiskunnassa pyritään ymmärtämään. Ikäihmiset ovat myös merkittäviä kuluttajia, joilla on sekä yhteisiä että yksilöllisiä tarpeita, harrastuksia ja mieltymyksiä. Eri maiden hallitusten, palveluntarjoajien ja kansalaisyhteiskunnan on tuotettava ja palveluja suunnitellessaan otettava ikäihmisten mielipiteet huomioon. Koska kaikenlainen sosiaalinen, taloudellinen, poliittinen ja kulttuurinen vaikuttaminen on arvokasta yhteiskunnalle, edistää positiivista kuvaa ikäihmisistä ja estää merkittävästi syrjäytymistä, kaikkien asiaankuuluvien yhteiskunnallisten toimijoiden on helpotettava ja rohkaistava sitä. Erityisesti poliittisella osallistumisella on tärkeä osa ikäihmisten valtaistamisessa, joten sitä on korostettava. Ikääntyviltä ihmisiltä, erityisesti naisilta, on poistettava kaikilla tasoilla esteet päättäviin asemiin pääsylvä. Eri maiden hallitusten ja muiden toimijoiden on pyrittävä kaikin tavoin valtavirtaistamaan ikäihmisten tarpeet ja ongelmat päätöksenteon kaikille tasoille ja kaikille alueille. Eri maiden hallitusten on rohkaistava ikäihmisten järjestöjen perustamista ja heitä tukevien mekanismien luomista, jotta he olisivat edustettuina päätöksenteossa.

15. Ikäihmisten etuja ajavat parhaiten ikäihmiset itse. Ikääntymistä koskevan Wienin kansainvälisen toimintaohjelman mukaisesti lukuisat maat ovat perustaneet kansallisia ikäihmisten toimikuntia, joilla ikääntymiseen pyritään vastaamaan dynaamisin ja koordinoituihin kansallisiin toimiin, muun muassa suojelemalla ikäihmisten oikeuksia, edistämällä heidän hyvinvointiaan ja arvioimalla ikäihmisiin kohdistuvia toimintalinjauksia, ohjelmia ja palveluja. Kansalliset toimikunnat ovat ikäihmisille erinomainen keino osallistua päätöksentekoon.

16. Erityisesti useissa siirtymätalousmaissa maaseudun ikäihmisten asumisen ja elinympäristön parantamiseksi tarvitaan yhtenäisiä ja nykyistä tehokkaampia toimia.

Maaseudun elinolojen ja infrastruktuurin parantaminen on erityisen tärkeää ikäihmisten syrjäytymisen vähentämiseksi. On kehitettävä ja toteutettava toimintalinjauksia, jotta asuntotuotantoa ja kunnallistekniikan kehittämistä voidaan kannustaa ja tukea, ja jotta ikäihmisille olisi tarjolla kohtuuhintaisia ja helppokäyttöisiä liikennepalveluja erityisesti maaseudulla ja syrjäseuduilla.

Edistetään ikäihmisten integroitumista rohkaisemalla heitä osallistumaan aktiivisesti yhteisöjen toimintaan ja edistämällä sukupolvien välisiä suhteita

17. Ikäihmisten osallistuminen paikallisyhteisöjen toimintaan kohentaa sekä heidän elämänlaatuaan että yhteisöjen toimivuutta. Eri maiden hallitusten pitäisi tämän vuoksi yhteistyössä kuntien, kansalaisjärjestöjen ja ikäihmisten edustajien kanssa kannustaa eri ikäisistä koostuvien yhteisöjen ylläpitoa ja kehitystä laajapohjaisen, integroidun lähestymistavan avulla, keskittymällä kokonaisvaltaisesti yhteisöjen kehittämiseen, asuntotuotantoon, ympäristöön, liikenteeseen, terveydenhoitoon, sosiaalipalveluihin, koulutukseen, työelämään, vapaa-aikaan ja muihin toiminta-alueisiin. Näiden yhteisöjen toimijoita pitäisi rohkaista tarjoamaan mahdollisuuksia kaikenikäisille ihmisille ja kannustamaan eri sukupolviin kuuluvia samoista asioista kiinnostuneita tapaamisiin, vuorovaikutukseen ja kokemusten vaihtoon. Vapaaehtoistoiminnan keskustusten perustamista ja kehittämistä tulisi edistää, jotta nuoret ja vanhat voivat olla keskenään vuorovaikutuksessa ja auttaa toisiaan. Kuntia pitäisi rohkaista varmistamaan, että joukkoliikenne ja muut infrastruktuuripalvelut ovat turvallisia, luotettavia, esteettömiä ja käyttäjäystävällisiä. Ohjelmia on suunnattava maaseudulle ja syrjäseuduille, jotta kaukana lähiomaisistaan tai vailla sosiaalista tai muuta infrastruktuuria olevat ikäihmiset eivät jäisi eristyksiin.

Myönteinen kuva ikääntymisestä

18. Tämän tavoitteen saavuttamiseen sopivia keinoja ovat tiedotuskampanjat sekä työnantajiin, paikallisyhteisöihin ja muihin yhteiskunnallisiin toimijoihin kohdistetut kannusteet. Joukkoviestimillä on erittäin ratkaiseva asema, kun halutaan edistää myönteistä suhtautumista ikääntymiseen, muun muassa vammaisiin ikäihmisiin, ja korostaa heidän työtään yhteiskunnassa. Eri maiden hallitusten, kuntien ja kansalaisjärjestöjen tulisikin toimia yhteistyössä joukkoviestintien kanssa, jotta tämä tavoite voidaan saavuttaa. Kaikkien toimialojen työnantajat olisi erityistoimenpitein saatava entistä tietoisemmiksi ikäihmisten panoksesta ja eri ikäisistä koostuvan työvoiman eduista. Kaikki rajoitteet, jotka estävät ikäihmisiä osallistumasta työelämään, pitäisi poistaa. Lisäksi eri maiden hallitusten olisi yhteistyössä kuntien ja kansalaisjärjestöjen kanssa edistettävä paikallisella tasolla sukupolvien välistä dialogia ja parannettava sukupolvien keskinäistä ymmärtämystä. Tässä suhteessa kaikki ikäihmisten integrointiin tähtäävät toimenpiteet voivat edistää myönteistä kuvaa ikääntymisestä. Kaikkien sosiaalisten toimijoiden on ymmärrettävä, että ikäihmiset ovat heterogeeninen ryhmä, jonka jäsenet ovat erittäin tärkeä voimavara heidän taustastaan, taloudellisesta toime-
liaisuudestaan tai hoidon ja tuen tarpeestaan riippumatta. Näin ollen on pyrittävä edistämään monipuolisempaa ja siten todenmukaisempaa näkemystä niin ikääntyvien miesten kuin naistenkin elämästä.

19. Ikäihmisten omat toimet voivat hyvinkin edistää positiivista, aktiivista ja kehitystyö-
yvästä suhtautumista ikääntymiseen. On tärkeää rohkaista ikäihmisiä kertomaan ikääntymisen myönteisistä puolista ja kuvaamaan ikääntymistä realistisella tavalla.

Joukkoviestimillä voi ikäihmisten avulla olla tärkeä rooli heidän elämänviisautensa, vahvuuksiensa, saavutustensa ja neuvokkuutensa esilletuomisessa.

KOLMAS SITOUMUS

OIKEUDENMUKAISEN JA KESTÄVÄN TALOUSKASVUN EDISTÄMINEN VÄESTÖN IKÄÄNTYESSÄ

20. Väestön ikääntyminen Euroopan talouskomission alueella lisää ei-työllisen väestön määrää työlliseen väestöön nähden entisestään. Tämä kehityssuunta herättää jatkuvasti kysymyksiä sosiaaliturvajärjestelmien taloudellisesta kestävydestä yleisesti sekä eläkejärjestelmien taloudellisesta kestävydestä erityisesti. Tässä yhteydessä tärkeä taloudellinen kysymys on voimavarojen oikeudenmukainen ja kestävä jako ei-työllisen ja työllisen väestön välillä. Yleisesti ottaen voimavarojen jako ja siirto on helpompaa, kun käytettävät resurssit kasvavat riittävän nopeasti. Tämän vuoksi talouskasvua ja tuottavuutta on Euroopan talouskomission alueella lisättävä kaikin tavoin ja samalla varmistettava, että kasvu on ympäristön ja yhteiskunnan kannalta kestävää. Talouskasvun nopeutuminen ei automaattisesti johda voimavarojen tyydyttävään jakoon, mutta ainakin sen avulla on paljon helpompi vastata edellä kuvatun väestömlistuksen haasteisiin, jos toimintastrategiat on luotu.

21. Pelkkä kasvu ei riitä ratkaisemaan väestön ikääntymisestä aiheutuvia, voimavarojen jako-ongelmia, eikä ole mitään takeita siitä, että kasvu johtaa sosiaalisesti hyväksyttäviin tuloksiin. Päättäjien on ymmärrettävä, että kasvun hedelmät on jaettava mahdollisimman laajalti. Tämän vuoksi toimintalinjauksia koskevassa keskustelussa on viime vuosina alettu painottaa kasvun oikeudenmukaisuutta ja kestävyttä, sillä sen tulos ei saa millään tavoin olla yksilöiden tai väestöryhmien kannalta haitallinen eikä se saa vaarantaa enemmistölle koituvia pitkäaikaisia hyötyjä ja mahdollisuuksia vain, jotta pieni vähemmistö saisi lyhytaikaista etua. Tämän vuoksi katsotaan, että talouskasvun on varmistettava täystyöllisyys, köyhyyden poistaminen, vakaa hintataso, kestävä verotus ja talouden ulkoinen tasapaino, jotta kasvu hyödyttäisi kaikkia, erityisesti köyhiä. Lisäksi on kiistatonta näyttöä siitä, että terveydenhoito, koulutus, köyhyyden vastainen taistelu ja talouskriisien varalta laaditut turvaverkot edistävät kasvua. Sosiaali- ja terveydenhoitopolitiikassa on tulevana vuosina otettava huomioon, että ikäihmiset tarvitsevat toisiinsa integroitua terveys- ja sosiaalipalveluja ja että etuuksien rahoitus edellyttää kestävää talouskasvua. Kaikki edellä mainitut seikat vaikuttavat ajan myötä toisiinsa, joten niiden suhteen on toimittava laajalla rintamalla, myös makrotaloudessa.

22. Alueen länsiosan maiden ja siirtymätalousmaiden (erityisesti niiden, jotka eivät ole hakeneet EU-jäsenyyttä) makrotalouden oloissa ja mahdollisuuksissa ilmenevien erojen vuoksi maiden talous- ja sosiaalipolitiikan uudistusten on kyettävä vastaamaan yhteiskuntien ikääntymisen haasteisiin.

Tämän sitoumuksen osana on toteutettava seuraavat poliittiset tavoitteet:

Pyritään lisäämään talouskasvua Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa

23. Koska sosiaali- ja talouspolitiikka ovat tunnetusti toisistaan riippuvaisia, alueen makrotalouspolitiikan perustaa on tarkistettava, jotta veropolitiikan ja rahapolitiikan

välillä olisi enemmän johdonmukaisuutta ja kasvu- ja työllisyystavoitteille voitaisiin antaa enemmän painoa. Veropolitiikalla on pyrittävä tasapainottamaan taloutta ja parantamaan talouskasvun perustaa laatimalla keskipitkän tähtäimen menoarvio muun muassa infrastruktuurin kohentamiseksi sekä koulutuksen ja tutkimus- ja kehitystoiminnan tukemiseksi. Rahapolitiikassa on keskityttävä inflaation hillintään ja toimittava suhdanteenvastaisesti määrittämällä inflaation kehitykselle riittävän väljät, realistiset ja talouskasvua tukevat rajat.

Pyritään lisäämään talouskasvua siirtymätalousmaissa

24. Siirtymätalousmaissa muutokseen tähtäävät kansalliset ja kansainväliset strategiat on erityisesti ikäihmisten köyhyiden poistamiseksi asetettava etusijalle. Kasvun voivat sysätä liikkeelle vakavat ponnistelut vahvan taloudellisen perustan ja institutionaalisten rakenteiden luomiseksi, joilla edistetään tervettä kilpailua ja torjutaan korruptiota. Kansainvälisen avun on keskityttävä uudistuksista aiheutuvien sosiaalisten ongelmien lieventämiseen ja kannustettava uusia markkinatalouksia ja demokratioita luomaan itselleen tehokkaat instituutiot.

NELJÄS SITOUMUS

SOSIAALITURVAJÄRJESTELMIEN SOPEUTTAMINEN VÄESTÖMUUTOKSIIN JA NIIDEN YHTEISKUNNALLISIIN JA TALOUDELLISIIN VAIKUTUKSIIN

25. Sosiaaliturvajärjestelmien katsotaan yleensä suojelevan yksilöitä ja heidän perheitään työttömyyden, vakavien sairauksien ja köyhyiden vaaroilta ja seurauksilta sekä muilta yksilön elinaikana sattuvilta talouselämän oikuilta. Sosiaaliturvajärjestelmät voivat myös osaltaan taata riittävän toimeentulon ja suojella kaikkien väestöryhmien oikeuksia. Ne heijastavat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yhteenkuuluvuuden laajempia poliittisia ja sosiaalisia arvoja, jotka asettavat rajat sille, kuinka paljon eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta yhteiskunta suostuu sietämään, ja lisäksi niissä kuvastuvat erilaiset yhteiskuntateoriat, joiden mukaan valtiolta on tai ei ole vastuussa sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Väestön ikääntymisen vuoksi sosiaaliturvajärjestelmien taloudellinen kestävyys on varmistettava.

26. Useimmilla kansallisilla sosiaaliturvajärjestelmillä on edessään samat haasteet. Etuusjärjestelmien eri lajit – sosiaalivakuutus (joka rahoitetaan sosiaaliturvamaksuin, muttei suoraan liity niihin), yleiset etuudet ja harkinnanvaraiset etuudet – vaikuttavat kukin eri tavoin sekä tuen saajien että heidän työnantajiansa käyttäytymiseen. Väestön ikääntymisen taloudellisten vaikutusten lieventämiseen tarvitaan järjestelmiä (tai niiden yhdistelmiä), jotka vahvistavat työssä pysymisen kannustimia ja samalla turvaavat yhteiskunnan heikoimpien väestöryhmien aseman. Koska sosiaaliturvaan on suhtauduttava tuottavuustekijänä, sillä on monia haasteita sen pyrkiessä sopeutumaan perherakenteiden muutokseen, epävakaiden työsuhteiden lisääntymiseen, väestön ikäprofiilin muuttumiseen ja globaalisatioon.

27. Sosiaaliturvajärjestelmien uudistuksia ja tavoitteita pohdittaessa on tärkeää korostaa, että ne eivät voi toteutua, jos muilla aloilla ilmenee häiriöitä tai puutteita. Jotta sosiaaliturvajärjestelmät olisivat tehokkaita, ne on sopeutettava kulloisiinkin oloihin ja niiden tueksi tarvitaan korkea työllisyys, kattavat terveydenhoitopalvelut, koulutusjär-

jestelmät, jotka valmentavat nuoria osallistumaan tehokkaasti työvoimaan, ja aktiivista työmarkkinapolitiikkaa, jonka avulla työnantajat voivat sopeutua rakennemuutokseen ja muihin talouskriiseihin. Näin sosiaaliturva voi keskittyä perustehtäviinsä eli huono-osaisten aseman turvaamiseen ja riskiryhmien suojeluun. Korostamalla sosiaalisen syrjäytymisen torjuntaa ja inhimillisten voimavarojen kehittämistä sosiaaliturva edistää samalla talouden dynamiikkaa ja yhteiskunnallista ja poliittista vakautta. Näin taloudellinen tehokkuus ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus voivat tukea toisiinsa.

Tämän sitoumuksen osana on toteutettava seuraavat poliittiset tavoitteet:

Ylläpidetään ja vahvistetaan sosiaaliturvan perustavoitteita eli torjutaan köyhyyttä ja turvataan kaikille riittävät etuudet

28. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yhteenkuuluvuuden edistämiseksi on keskeistä sosiaaliturvajärjestelmien ulottaminen väestön kaikkiin osiin, niin nuoriin kuin vanhoihin. Nuorten ja työikäisten osalta pitäisi pyrkiä kehittämään heidän kykyjään ja tukea heidän osallistumistaan työmarkkinoille ja siten ehkäistä sosiaalista syrjäytymistä. Työkyvyttömille ja eläkeläisille on turvattava sellainen elintaso, jonka avulla he voivat säilyttää ihmisarvonsa ja itsekunnioituksensa. Tällä pyritään myös erityisesti takaamaan riittävä toimeentulo kaikille ikäihmisille.

Kehitetään puitteet työeläkkeiden ja yksityisten eläkejärjestelmien sääntelylle

29. Koska yksityiset eläkejärjestelyt ovat yhä merkittävämpi osa sosiaaliturvaa, markkinahäiriöiden haittavaikutusten vähentämiseksi ja ikäihmisten toimeentuloturvan parantamiseksi on kehitettävä työeläkkeitä ja yksityisiä eläkkeitä koskevaa sääntelyä.

Sopeutetaan nykyiset sosiaaliturvajärjestelmät väestö- ja perherakenteiden muutoksiin

30. Yhteiskunnan ja väestörakenteen muutokset aiheuttavat uusia tarpeita ja vaatimuksia, ja elleivät sosiaaliturvajärjestelmät ajoissa mukaudu niihin, sosiaaliturvan ulkopuolelle jääneiden ihmisten ahdinko lisääntyy entisestään. Toimintalinjauksissa on otettava huomioon, että ikäihmiset tarvitsevat monenlaisia sosiaali- ja terveydenhoitopalveluja, kuten palveluasuntoja ja pitkäaikaishoitoa. Tarvitaankin tehokkaita suunnitelmia, joiden avulla näihin tarpeisiin voidaan vastataan hyvissä ajoin.

Kiinnitetään erityistä huomiota eliniän kestävään sosiaaliturvaan

31. Sosiaaliturvajärjestelmien on kohdeltava miehiä ja naisia tasa-arvoisesti, ja niiden on tuettava työn ja perhe-elämän vaatimusten nykyistä parempaa yhteensovittamista kaikissa elämän vaiheissa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä niihin perheenjäseniin, jotka jättävät työnsä voidakseen hoitaa lapsiaan tai muita omaisiaan ja joutuvat siten tyytymään pienempään eläkkeeseen, sekä niihin perheenjäseniin, jotka omistautuvat kotitöille sekä lasten ja muiden omaisten hoidolle. Molempien ryhmien taloudellinen tilanne on vaarassa heiketä vanhuusvuosina. Näiden ongelmien lievittämiseksi voitai-

siin harkita erityisiä lomajärjestelyjä työssäkäyville vanhemmille ja muille hoitajille tai muita tukitoimia, kuten sijaishoitopalveluja.

VIIDES SITOUMUS

TYÖMARKKINOIDEN REAGOINTI VÄESTÖN IKÄÄNTYMISEN TALOUDELLISIIN JA SOSIAALISIIN SEURAUKSIIN

32. Väestön ikääntymisen haasteisiin voidaan vastata parhaiten sopeuttamalla useita talouden aloja ja sosiaalisia sektoreita ja toimintoja ja edistämällä erityisesti talouskasvua ja työllisyyttä. Oikea työvoimapolitiikka on todennäköisesti tehokkaimpia keinoja vastata väestön ikääntymisen taloudellisiin haasteisiin. Työttömyys on selvästi tuottavien resurssien tuhlausta (ja lisäksi se rasittaa sosiaaliturvajärjestelmiä), ja siten täystyöllisyys auttaa lisäämään kansantalouden kokonaisresursseja.

33. Tärkeänä tavoitteena on lisätä tietoisuutta ikäihmisten työllistämisen hyödyistä, sekä poistaa ikäihmisten työllistämistä haittaavat ikäesteet ja -syrjintä. Taloudellista osallistumista lisättäessä on edistettävä ikäihmisille tarjottavien työpaikkojen luomista muun muassa puuttamalla työnantajien syrjiviin käytäntöihin ja muihin esteisiin.

34. Työvoimaa voidaan lisätä myös kannustamalla iäkkäiden miesten ja naisten laajempaa osallistumista työelämään. Jos todellinen eläkeikä olisi lähempänä kansallisten lakisääteisten eläkejärjestelmien mukaista eläkeikää, niiden eläkerajoja ei tarvitsisi muuttaa. Ikäihmisten työllistämistä on edistettävä esimerkiksi parantamalla ikääntyvän väestön mahdollisuuksia tehdä osa-aika- tai tilapäistyötä.

35. Ikäihmisten pysymistä työmarkkinoilla on kannustettava ottamalla esimerkiksi käyttöön joustavia ja asteittaisia eläkkeellesiirtymistapoja ja takaamalla aidot mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen. Keskimääräistä eläköitymisikää on asteittain nostettava. Lisäksi on tärkeää poistaa esteet naisten työelämään osallistumisen tieltä. Erityisesti on korostettava kannustimia, joilla pienet ja keskisuuret yritykset, kuten perheytykset, saadaan työllistämään ikäihmisiä, ja lisäksi on kannustettava tietotekniikan ja tietoliikenteen käyttöä heidän työllistämisessä.

36. Vierastyövoiman käyttö voi joskus lievittää työvoima- tai asiantuntijapulaa joillakin aloilla, mutta se ei ratkaise väestön ikääntymisongelmaa. Se on tietenkin otettava huomioon, kun laaditaan strategioita talouskasvun ja täystyöllisyyden edistämiseksi. Jos korkeasti koulutetun ulkomaisen työvoiman käyttöä kuitenkin kannustetaan laajasti, huomattava osa siitä saapuu sitä kipeästi tarvitsevista maista. Maahanmuuttopolitiikan onkin perustuttava taloudellisten, sosiaalisten ja alueellisten hyötyjen kattavaan arviointiin.

37. Monissa maissa aiempina vuosikymmeninä maahan muuttaneet vierastyöntekijät alkavat ikääntyä. Ikääntyvien vierastyöntekijöiden erityistarpeet onkin otettava sopivalla tavalla ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti huomioon integraatio-ohjelmia suunniteltaessa ja toteutettaessa, jotta heidän olisi helpompi vaikuttaa isäntämaidensa yhteiskunnassa, kulttuurissa ja taloudessa. Koska he ovat maahanmuuttajia ja ikääntyviä, heidän elämänsä voi kansantalouden heikentyessä vaikeutua entisestään. Eri maiden hallitusten onkin pyrittävä auttamaan ikääntyviä vierastyöntekijöitä toimeentulon

ja terveyden säilyttämisessä. On erityisen tärkeää edistää myönteistä kuvaa heidän työstään isäntämaidensa hyväksi ja kunnioittaa heidän tapojaan.

38. Globaalitalouden ankaran kilpailun vuoksi tuottavuuden kasvun parantaminen ja tuotantorakenteen painopisteen muuttuminen kohti suurempaa lisäarvoa tuottavaa (korkean teknologian) toimintaa edellyttää työvoiman osaamiseen ja koulutukseen panostamista eli inhimillisen pääoman lisäämistä. Kilpailukyvyyn ja täystyöllisyyden säilyttämisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että työelämään tuleville annetaan riittävä koulutusta ja työssä olevien tai työelämään palaavien työntekijöiden taitoja ylläpidetään ja kehitetään.

Tämän sitoumuksen osana on toteutettava seuraavat poliittiset tavoitteet:

Pyritään tuntuvasti vähentämään erityisesti ikäihmisten työttömyyttä

39. Tarvitaan eri olosuhteisiin sopeutettuja toimenpiteitä, jotka edistävät erityisesti ikäihmisten työnsaantimahdollisuuksia ja vähentävät heidän työttömyyttään. Yksi keino voi olla aktiivinen työmarkkinapolitiikka, kuten täsmätyöllistäminen, työnhaussa avustaminen, koulutus, ammatinvalinnanohjaus ja neuvonta. Lisäksi työllistymistä voidaan edistää työmarkkinoiden tarpeisiin ja suunnitellulla koulutuksella helpottamalla koulutuksesta varsinaiseen työelämään siirtymistä. Työllisyyttä voidaan myös parantaa toimilla, jotka vähentävät sivukuluja mutta turvaavat silti työntekijöiden oikeudet. Muita työvoiman kysynnän esteitä kuten yritystoiminnan aloittamisen ongelmia ja työnantajalle kalliita säädöksiä on myös pohdittava ja mahdollisuuksien mukaan helpotettava.

Parannetaan ikääntyvien työntekijöiden työllistettävyyttä

40. Koska ikäihmisten työllistymisongelmat johtuvat usein osaamisen puutteesta, heidän työllistettävyyttä on parannettava ammatinvalinnanohjauksen ja ammatillisen koulutuksen avulla elinikäisen oppimisen pohjalta. Elinikäinen oppiminen on kauaskantoinen ja ennaltaehkäisevä strategia, joka on paljon muutakin kuin koulutusmahdollisuuksia sellaisille aikuisille, jotka eivät ole ennen saaneet laadukasta opetusta. Elinikäinen oppiminen antaa myös ammatillisia tietoja ja taitoja, joiden avulla työntekijät voivat sopeutua työmarkkinoiden muutoksiin, ja jotka luovat perustan myöhemmälle oppimiselle. Työnantajia on kannustettava antamaan työntekijöilleen mahdollisuus uudelleen koulutukseen ja uusiin taitoihin elinikäisen oppimisen avulla. Muut ikäihmisten työllisyyttä parantavat toimenpiteet on kohdennettava työolojen parantamiseen.

Lisätään kaikkien miesten ja naisten osallistumisastetta

41. Hoitojärjestelmiä on parannettava ja kaikille työntekijöille – niin miehille kuin naisillekin – on annettava nykyistä paremmat mahdollisuudet yhdistää työn ja perhe-elämän vastuut. Työnteon jatkamiselta on poistettava esimerkiksi varhaiseläkkeelle kannustavat esteet, vammaisten työntekijöiden kuntoutusta ja heidän uudelleen integroitumistaan työmarkkinoille on edistettävä, ikääntyville työntekijöille on tarjottava nykyistä parempaa koulutusta ja ikäsyntymistä on torjuttava. Lisäksi on tarkasteltava taloudellisia ja muita tekijöitä, jotka estävät eläkeläisten osa-aikaista tai tilapäistä työntekoa. Maaseudun ja syrjäseutujen asukkaiden työtilaisuuksia on lisättävä talous-

politiikan ja taloudellisten kannustimien avulla, erityisesti rohkaisemalla etäopiskelua ja koulutusta.

42. Naisten työllistymistä on järjestelmällisesti lisättävä. On pyrittävä edelleen parantamaan heidän työnsaantimahdollisuuksiaan, sovittamaan työ ja perhe-elämä paremmin yhteen ja torjumaan monien naisten kokemaa eläke-etuuksiin tai henkilökohtaisiin tuloihin liittyvää syrjintää. Tärkeitä keinoja näiden tavoitteiden saavuttamiseksi ovat työpaikkakoulutus ja muu sopiva koulutus, ammatinvalinnanohjaus ja joustavat työjärjestelyt.

Ryhdytään toimenpiteisiin, joiden avulla ihmiset pysyvät työelämässä pitempään ja muutetaan eläkkeelle siirtyminen joustavammaksi ja asteittaisemmaksi

43. Jotta työntekijät eivät jäisi varhaiseläkkeelle eikä heitä rangaistaisi siitä, että he pysyvät työmarkkinoilla niin kauan kuin haluavat, ja jotta eläkejärjestelmät ja työjärjestelyt helpottaisivat asteittaista eläkkeelle siirtymistä, työmarkkinarakenteita ja talouspolitiikkaa on kehitettävä ja luotava sosiaaliturvajärjestelmiä, jotka kannustavat ikäihmisiä osallistumaan. Eläkkeelle siirtymistä ei saisi nähdä elämänvaiheena, joka rajoittaa tai estää eläkkeelle jäävän luovuutta ja hänen kykyään vaikuttaa yhteiskunnassa. Eläkkeelle jäävien kitkatonta ja vähittäistä siirtymistä uuteen elämänvaiheeseen on edistettävä kaikin tavoin.

KUUDES SITOUMUS

ELINIKÄISEN OPPIMISEN EDISTÄMINEN JA KOULUTUSJÄRJESTELMIEN SOPEUTTAMINEN TALOUDELLISTEN JA SOSIAALISTEN OLOSUHTEIDEN JA VÄESTÖRAKENTEEN MUUTOKSIIN

44. Nykyiset yhteiskunnat tarvitsevat tehokkaita, rahoituspohjaltaan kestäviä ja kattavia koulutusjärjestelmiä, jotta taloudellisten ja sosiaalisten olosuhteiden ja väestörakenteen muutoksiin voidaan vastata. Muutokset vaikuttavat kaikkiin koulutusnäkökohtiin, kuten koulutusmateriaalien kohdentamiseen ja jakeluun, taloudellisiin ja inhimillisiin voimavaroihin, infrastruktuuriin, opetussuunnitelmiin ja ohjelmiin. Tämän vuoksi on painotettava nykyistä enemmän korkealaatuista koulutusta kaikenikäisille ja oppijoiden kohtelemista aktiivisina osallistujina. Varsinkin uusiin teknologioihin liittyvät koulutusohjelmat ovat tässä suhteessa erittäin tärkeitä. Ikäihmisten koulutustarpeiden huomioonottaminen vaatii käytännön toimien lisäksi myös erityisstrategioita.

45. Ikäihmisten kanssa työskentelevien on saatava tehtäviinsä peruskoulutusta ja uudelleenkoulutusta. Koulutuksen pitäisi olla monialaista eikä rajoittua suppeaan erikoistumiseen, ja sitä on oltava tarjolla kaikilla tasoilla ja ikääntymisen eri aloilla. Ikäihmisille itselleen on opetettava itsehoitoa ja muita elämänlaadun säilyttämisen kannalta keskeisiä taitoja.

46. Koulutus, työ ja eläkkeelle siirtyminen eivät enää automaattisesti seuraa toisiaan. Koulutusjärjestelmiä onkin pakko muuttaa tukemaan joustavuuden lisääntymistä eri elämänvaiheissa.

47. Euroopan talouskomission alueen asukkaat ovat nyt koulutetumpia kuin koskaan, ja ikäihmiset ovat potentiaalinen voimavara tiedon ja kokemuksen vaihtoon tähtäävis-

sä koulutus- ja muissa ohjelmissa. Koulutusjärjestelmillä on silti edessään monia haasteita. Toiminnallisen lukutaidottomuuden poistaminen ja ikäihmisten, esimerkiksi ikääntyvien vierastyöläisten ja vähemmistöjen peruskoulutustason parantaminen, ammatillinen koulutus sekä aikuiskoulutus ja ikäihmisten koulutus on nähtävä tuottavana sijoituksena, joka edistää talouskasvua ja parantaa ikäihmisten elämänlaatua ja yleistä sosiaalista tilannetta. Tässä suhteessa ikäihmisille tarkoitettujen oppilaitosten kuten ikäihmisten yliopistojen asema on tunnustettava ja niitä on tuettava. Ne ovat monissa maissa tärkeä keino ikäihmisille yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Lisäksi on otettava huomioon kuilu nuorten opinnoissaan saamien tietojen ja taitojen ja talouden vaatimusten välillä, koska näin vaikutetaan myönteisesti kaikkiin ikäryhmiin. Siten nuoret voivat esimerkiksi päästä helpommin työmarkkinoille, mikä lieventää huoltosuhteen huononemisen aiheuttamia ongelmia, jotka puolestaan vaikuttavat haitallisesti sosiaaliturvajärjestelmiin.

48. Tämän sitoumuksen osana on toteutettava seuraavat tavoitteet:

Elinikäisen oppimisen helpottaminen ja kannustaminen

49. Sen lisäksi, että ikääntyvien työntekijöiden työllistettävyyttä edistetään tarjoamalla heille ammatillista koulutusta ja uudelleen koulutusta, koulutusjärjestelmiä on muutettava varhais- ja muulla eläkkeellä olevien tarpeisiin. Eläkkeelle siirtymistä varten on oltava ohjelmia, jotka valmentavat eläkkeelle siirtyvää sopeutumaan tulevaan elämänmuutokseen. Aikuiskoulutusohjelmissa on otettava huomioon ihmisten tarve saada uutta tarkoitusta elämäänsä uusien harrastusten ja toimintojen avulla.

50. Työpaikkakoulutusta on tarvittaessa kehitettävä siten, että ikäihmisiä opetetaan käyttämään arkielämän teknisiä apuvälineitä ja uutta viestintätekniikkaa ja heitä perehdytetään kognitiivisiin, fyysisiin ja aistien käyttöön liittyviin valmiuksiin. Erityisesti on pohdittava laitostai avohoidossa olevia ikäihmisiä hoitavien henkilöiden kouluttajille annettavaa koulutusta.

51. Eliniän piteneminen ja nopeat sosiaaliset muutokset asettavat erityisiä haasteita koulutusjärjestelmille, mikä on otettava huomioon edellä mainittuun tavoitteeseen pyrittäessä. Erityisesti on varmistettava, että kaikenikäiset oppijat ovat selvillä tulevaisuuttaan koskevista valinnoista ja niiden lyhyt- ja pitkäaikaisista vaikutuksista elämäntapaan ja uranäkymiin. Koulujen opetussuunnitelmissa on otettava huomioon, että oppilaita on valmennettava jatkuviin, joustavuutta ja joustavia taitoja vaativiin elämänmuutoksiin. Niissä on myös pantava erityistä painoa tulevaisuutta koskevien valintojen tekoa koskeville strategioille. Kaikkien osallisten toimijoiden on tunnustettava oppimisen merkitys innovatiivisuudelle, ja oppimista on kannustettava kohdennettujen toimintalinjauksien ja ohjelmien avulla. Tavoitteen saavuttamiseksi on käytettävä uusia opetusmenetelmiä.

Varmistetaan, että koulutusjärjestelmät parantavat kaikkien työllistettävyyttä

52. On tärkeää, että oppilaitoksissa ei vain tarjota inhimillisiä arvoja ja peruskoulutusta vaan että ne vastaavat niin tietoon perustuvan kilpailutalouden, työmarkkinoille astuvien nuorten kuin taitojaan kehittävienkin tarpeisiin. Sen vuoksi on tiivistettävä oppilaitosten ja työnantajien välisiä suhteita ja kannustettava työnantajia tarjoamaan koulutusta työpaikoilla. Ikäihmisten työllistettävyyden parantamiseksi elinikäisen op-

pimisen avulla on ryhdyttävä toimiin, jotta he voivat helpommin ylläpitää ja kehittää erityistietojaan ja –taitojaan.

53. Koulutusohjelmia on kehitettävä, ja tuotava kaiken ikäisten saataville. Säännöllistä osallistumista opiskeluun on kannustettava erityistoimenpitein, jotta yhä useampi saattaisi opintonsa päätökseen ja opiskelunsa keskeyttävien määrä vähenisi. Niille, jotka ovat jättäneet koulunkäyntinsä kesken jo varhain, on lisäksi laadittava erityisohjelmia, jotta heidän olisi helpompi integroitua tai palata työelämään. Huonolla koulutuksella voi olla kielteisiä vaikutuksia koko elämän ajan ja se voi johtaa työttömyyteen, työnsaantivaikeuksiin, huonoon palkkaukseen ja siten huonoon elintasoon. Se saattaa myös heikentää terveyttä ja lisätä sairastuvuutta ja ennen aikaista kuolleisuutta.

54. Yleissivistävien ja ammatillisten koulutusohjelmien ja muun oppilaitoksissa annettavan koulutuksen on vahvistettava sukupuolten tasa-arvoa ja torjuttava stereotyyppiä. Tähän liittyviä erityistoimenpiteitä voisivat olla sukupuolisensitiiviset opetus-suunnitelmat, lupaavaan työuraan tähtäävä koulutus, tyttöjen ja naisten motivointi ja kannustaminen teknologia-ammatteihin, sekä työntekijöiden, erityisesti ikääntyvien naisten, valmennus työelämään paluuta varten.

SEITSEMÄS SITOUMUS

ELÄMÄNLAADUN TURVAAMINEN KAIKKINA IKÄKAUSINA JA ITSENÄISEN ELÄMÄN, TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN YLLÄPITÄMINEN

55. Hyvä terveys on yksilölle elintärkeä ominaisuus, ja vastaavasti väestön yleisen terveydentilan taso on talouskasvun ja yhteiskuntakehityksen edellytys. Tässä yhteydessä Euroopan talouskomission maiden terveydenhuoltopolitiikan pitkän tähtäimen tavoitteena on eliniän pitenemisen lisäksi oltava mahdollisimman hyvä terveydentila, joka Maailman terveysjärjestön määritelmän mukaan on “ruumiillisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila, eikä ainoastaan taudin tai raihnaisuuden puuttuminen”. Terveystieteiden politiikan on edistettävä elinikäistä terveyttä vähentämällä vakaviin, erityisesti kroonisiin ja tarttumattomiin tauteihin liittyviä ympäristö- ja muita riskejä terveyttä edistävän ja ennaltaehkäisevän toiminnan avulla siten, että tarjolla on kohtuuhintainen ja laadukas terveys- ja sosiaalipalvelujen ketju. Tällainen politiikka kohentaa elämänlaatua, jolloin myös ikäihmiset voivat vaikuttaa yhteiskunnassa. Terveet ikäihmiset ovat omaisilleen, yhteisöilleen ja taloudelle voimavara. Tähän voidaan päästä ainoastaan kokonaisvaltaisella ja elinikäisellä lähestymistavalla, johon sisältyy fyysisiä, henkisiä, sosiaalisia, hengellisiä ja ympäristöön liittyviä tekijöitä. Ikääntyvä väestö, varsinkin hoitoa tarvitsevat ikäihmiset, on otettava tiiviisti mukaan ikäihmisten terveyden ja hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävien toimintalinjauksien ja ohjelmien suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

56. Terveiden määrittelyssä käytetyn aineiston perusteella taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset sekä ympäristöön ja käyttäytymiseen liittyvät tekijät antavat luotettavan kuvan siitä, kuinka hyvin yksilöt ja väestöryhmät ikääntyvät. Ympäristö-, maatalous-, liikenne-, talous-, vero-, kuluttajansuoja-, asunto-, koulutus-, työvoima-, sosiaali- ja muulla politiikalla on olennainen vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin. Erityisesti taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen parantaminen kohentaa ikäihmisten terveyttä ja hyvinvointia.

57. Jotta väestön ja muun muassa vammaisten ikääntymisen haasteisiin voidaan vastata, sosiaali- ja terveyspalveluissa on nykyistä enemmän painotettava terveyden edistämistä, ennaltaehkäisyä ja fyysistä ja henkistä kuntoutusta, johon sisältyy hyvää terveyttä korostava elinikäinen lähestymistapa. On oltava tarjolla perusterveydenhuollosta erikoissairaanhoidon ulottuva hoitoketju, ja siinä on käytettävä kaikkien terveyspalveluntarjoajien osaamista. Sosiaali- ja terveyspalvelujen on edistettävä ihmisten itsenäisyyttä ja autettava ikäihmisiä vaikuttamaan täysipainoisesti koko yhteiskunnassa.

58. Tarkoituksenmukainen pitkäaikaishoito on osa kaikkien ihmisten hyvinvoinnin turvaamiseksi luotua kokonaisuutta. Pitkäaikaishoito on merkittävästi perheissä ja yhteisöissä toimivien omaishoitajien varassa ja heitä on sen vuoksi tuettava avohoitohjelmin. Erityisen tärkeää on tunnustaa ikäihmisten panos omaishoidossa ja tukea sitä.

59. Ikäihmisten pitäisi mahdollisuuksien mukaan voida itse valita, millaista pitkäaikaishoitoa he saavat. Muussa tapauksessa heidän laillisten edustajiensa on annettava suostumuksensa hoitopaikalle. Laitoshoidon tarve voidaan tehokkaasti määrittää geriatrisen ja gerontologisen arvioinnin avulla. Jos laitoshoidon välttämättömyys, ikääntyvän ihmisen arvokkuutta ja yksilöllisiä tarpeita on ehdottomasti kunnioitettava.

60. Sekä mielenterveys että fyysinen terveys ovat ikäihmisille ja erityisesti kaikkein vanhimmille erittäin tärkeitä. Koska dementia, erityisesti Alzheimerin tauti, on vanhuusiän tyypillinen sairaus, hoito ja kuntoutus ovat pitkäaikaishoidon ohella yhä tärkeämpiä maailman väestön ikääntyessä. Tällaisten sairauksien luomiin haasteisiin voidaan vastata muun muassa diagnosoinnilla, lääkityksellä, psykososiaalisilla keinoilla, kuntoutusohjelmilla, omaishoitajien ja hoitohenkilökunnan koulutuksella ja sopivalla laitoshoidolla. Jotta dementiapotilaat voisivat asua kotonaan mahdollisimman pitkään, heidän turvallisuutensa on taattava ja heille on turvattava riittävä sosiaalinen tuki ja kodinhoitopalvelut. Sairaalasta kotiutuneiden potilaiden uudelleenintegroitumisen tukemiseksi tarvitaan psykososiaalisen terapian erityisohjelmia.

61. Hoitokoteja ja vanhainkoteja on kehitettävä siten, että ne vastaavat mielenterveyspotilaiden erityistarpeisiin. Tarvitaan monialaista geriatria ja gerontologista arviointia (fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista), neuvontaa, hoitoa ja kuntoutusta sekä hoitohenkilöstölle suunnattuja koulutusohjelmia. Tarvitaan myös tutkimusta, jossa pyritään systemaattisesti tunnistamaan potilaiden ja heidän hoitajiensa tarpeet. Alzheimerin taudin ja muiden vastaavien sairauksien diagnosoinnin sekä niiden hoidon tason ja laadun arvioinnin tehostamiseksi jo varhaisvaiheessa tarvitaan tehokas strategia. Alzheimerin tauti edellyttää moniammatillista lähestymistapaa, joka kattaa sekä potilaiden että heidän hoitajiensa tarpeet. Kotihoitopalveluiden, perusterveydenhuollon ja päiväkeskusten ja muiden psykososiaalisten keinojen pitäisi osaltaan estää tai lykätä psyykkisistä sairauksista kärsivien potilaiden joutumista hoitokoteihin tai mielisairaaloihin.

62. Erityistä huomiota on kiinnitettävä hi-virukseen/aidsiin tapauksissa, joissa ikäihmiset ovat vaarassa saada tai ovat saaneet hiv-tartunnan, toimivat hiv/aids-potilaan hoitajina kotona tai laitoksissa tai joiden omaisen on kuollut aidsiin. Yhä useammat aidspotilaat elävät vanhoiksi. Ikäihmisten riski saada hiv-tartunta voi olla muita suurempi, sillä vain harvoin tiedotuskampanjat, ennaltaehkäisy ja neuvonta ovat heille

suunnattuja. Lisäksi hi-viruksen/aidsin diagnosointi on ikäihmisillä vaikeaa, sillä oireet voidaan virheellisesti tulkita muuksi, ikäihmisillä esiintyväksi immuunivajavuudeksi. Sukupuolikohtaista hiv/aids-koulutusta geriatrian ja gerontologian opetuksessa ja ikääntyville suunnatussa terveystalutuksessa ja ennaltaehkäisyssä onkin viipymättä laajennettava.

63. Palliatiivista hoitoa¹ ja sen integrointia terveydenhoidon kokonaisuuteen on tuettava. Tarkoitusta varten on laadittava koulutuksen standardit ja kannustettava kaikkia saattohoidon tarjoajia lähestymään alaa moniammatillisesti. Laitos- ja kotihoitopalvelujen kehittäminen ja integrointi on välttämätöntä, ja samalla kaikille asianomaisille ammattiteille annettavaa kivunlievityskoulutusta on tehostettava.

64. Vaikka tiedotus ja terveystalutus ovat tärkeitä kaikenikäisille, ne ovat erityisen tärkeitä ikäihmisille. Tutkimustulosten mukaan terveellisen ja riittävän ravinnon, liikunnan ja muiden terveyttä edistävien elintapojen omaksumisen esteenä on usein laajempi fyysinen, sosiaalinen, taloudellinen tai kulttuurinen ympäristö, joka vaikuttaa yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen päätöksiin. Tupakointi, epäterveellinen ruokavalio, alkoholin liikakäyttö, huumeiden käyttö ja liikunnan puute ovat haitallisia kaikenikäisille ja niiden vaikutukset kasaantuvat iän myötä. Koskaan ei ole liian myöhäistä muuttaa elämäntapoja terveemmiksi. Sopiva liikunta, terveellinen ruokavalio, tupakoimattomuus ja alkoholin kohtuukäyttö tai täysraittius voivat estää sairauksia ja toimintojen heikkenemistä, lisätä elinikää ja kohentaa elämänlaatua. Poliittisten päättäjien on tunnustettava epäterveellisten elämäntapojen terveystalutit ja ryhdyttävä asianmukaisiin monialaisiin toimiin niiden ehkäisemiseksi. Terveiden elämäntapojen merkitystä väheksytään usein, joten poliittisten päättäjien, tiedotusvälineiden ja suuren yleisön on kiinnitettävä niihin huomiota, varsinkin kun ikäihmiset ovat usein nuorempien sukupolvien roolimalleja.

65. Eri maiden hallitusten on edistettävä lääkkeiden, talouskemikaalien ja muiden potentiaalisesti haitallisten tuotteiden turvallista käyttöä vaatimalla valmistajia liittämään tuotteisiin tarvittavat varoitukset ja selkeät käyttöohjeet.

66. Yleiset terveystalutit johtuvat haitallisista ja sairauksia aiheuttavista työoloista ja ympäristöistä. Muun muassa valtion viranomaisten, työnantajajärjestöjen, ammattiliittojen ja terveystalutvelujen tarjoajien on kaikilla tasoilla laadittava terveellisiä työolosuhteita käsitteleviä uusia toimintalinjauksia ja ohjelmia, jotta ihmiset pysyisivät terveempinä ja voisivat työskennellä entistä pitempään.

67. Koska ikäihmiset eivät ole homogeeninen ryhmä, vaan heillä on erilaisia sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeita, mahdollisuus räätälöityihin ja kohtuuhintaisiin sosiaaltalutveluihin on heidän hyvinvoinnilleen tärkeää riippumatta siitä, tarvitsevatko he koti-

¹ WHO:n määritelmän mukaan palliatiivinen hoito on parantumattomasti sairaan tai kuolevan aktiivista kokonaishoitoa, jossa kivun tai muiden oireiden lievitys sekä psyykkisten, sosiaalisten ja hengellisten vaikutusten käsittely on oleellista.

apua vai laitoshoidtoa. Ikäihmisille on kerrottava heidän asuinmaassaan tarjottavista sosiaali- ja terveystalveluista.

68. Tämän sitoumuksen osana on toteutettava seuraavat tavoitteet:

Edistetään elinikäistä terveyttä ja hyvinvointia valtavirtaistamalla terveydenhoito monialaisten toimintalinjauksien avulla

69. Terveyden ja hyvinvoinnin elinikäinen edistäminen edellyttää monialaista lähestymistapaa, jonka laadinnassa on otettava huomioon ikäihmisten näkemykset ja tarpeet ja samalla on tuettava heidän itsenäistä elämäänsä. Valtion ja muiden toimijoiden on siksi tarjottava kannustimia, jotka helpottavat eri alojen osallistumista ja niiden välistä yhteistyötä. Näiden kannustimien ja toimenpiteiden on perustuttava terveysvaikutusten ja toimintakyvyn arviointeihin, joissa aiempien poliittisten päätösten terveysvaikutusten lisäksi tarkastellaan tulevien toimenpiteiden todennäköisiä vaikutuksia terveyteen. Kaikkien alojen on vastattava toimintalinjaustensa ja toimenpiteidensä terveysseurauksista. Laajemmin ottaen terveyden sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristölliset tekijät on toimintalinjauksia laadittaessa otettava tarkoin huomioon. Sukupuolinäkökulmalle on annettava erityistä painoa ja sukupuolten terveydelliseen eriarvoisuuteen, kuten miesten suurempaan kuolleisuuteen, on kiinnitettävä huomiota. Tässä yhteydessä koko terveydenhoitoa on kehitettävä sekä arvioitava sen vaikutukset miehiin ja naisiin sukupuolten välistä tasa-arvoa valtavirtaistettaessa. Vaikutusten arvioimiseksi ja tarvittaviin toimiin ryhtymiseksi on kerättävä tietoja ja pidettävä sukupuolittain ja ikäryhmittäin laadittuja tilastoja.

Varmistetaan, että terveys- ja sosiaalipalvelut ovat tasapuolisesti kaikkien ulottuvilla, myös kaikenikäisten pitkäaikaispotilaiden käytettävissä

70. Tämän tavoitteen saavuttamisessa peruseriaatteena on varmistaa, että terveys- ja sosiaalipalvelut ovat kaikkien saatavilla iästä ja sukupuolesta riippumatta. Tässä yhteydessä on ryhdyttävä kohdennettuihin toimiin sukupuolesta, iästä, rodusta ja tuloista johtuvan eriarvoisuuden vähentämiseksi. Maaseudulla ja syrjäseuduilla asuviin ikäihmisiin on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä terveys- ja sosiaalipalvelut ovat usein heidän ulottumattomissa.

71. Vaikka itsenäinen elämä onkin periaatteessa suotava tavoite, ikäihmisten hoitokodit voivat olla sopiva vaihtoehto, jos niitä ylläpidetään korkeatasoisten ammatillisten standardien mukaisesti ja niillä voidaan torjua sosiaalista syrjäytymistä. Tämä edellyttää, että asumispalvelut ovat kaikkien saatavilla, ikäihmisten ihmisarvoa kunnioittaen ja fyysisesti ja psyykkisesti sairaille ikäihmisille on myös riittävästi sosiaalipalveluja.

72. Ikäihmisten asuminen tutuissa yhteisöissä ja heidän tarvitsemansa terveydenhoito ja pitkäaikaishoito on turvattava toimintalinjauksin ja ohjelmin. Sekä julkisia hoitopalveluja että omaishoitoa on tuettava ja kannustettava, ja miesten ja naisten välistä hoitovastuun jakamista on edistettävä muun muassa julkisin toimenpitein. Tavoite voidaan saavuttaa muun muassa asianmukaisella perusterveydenhuollolla ja ohjelmilla, joilla voidaan edistää terveyttä, ehkäistä sairauksia sekä täyttää hoidon ja kuntoutuksen tarpeet ja odotukset. Tämä on valtion viranomaisten tehtävä, ja myös paikallisten yhteisöjen ja muiden sidosryhmien (kuten potilas- ja kuluttajayhdistysten) on osallistuttava työhön.

73. Terveyspalveluissa on noudatettava periaatetta, jonka mukaan perusterveydenhoidolla on johtava asema ja erikoissairaanhoidon on rajoitettava erityisosaamista ja erityispalveluja vaativiin tapauksiin. Tärkeimpänä päämääränä on hoitoketju, joka kattaa kroonisten terveysongelmien avohoidon sekä ennalta ehkäisyä, akuuttihoitoa ja kuntoutuksen. Lisäksi on kehitettävä kattavia mielenterveyspalveluja. Vammaisten ikäihmisten hoidon on edistettävä toimintakykyä, omatoimisuutta ja itsenäisyyttä. Kaikilla tuskallisista tai parantumattomista sairauksista kärsivillä ikäihmisillä on oltava mahdollisuus kivunlievitykseen. Eri maiden hallitusten on yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa otettava käyttöön hoitopalvelujen laatustandardit riippumatta siitä, missä hoitoa tarjotaan. Koska kotihoidolle on voimakasta kysyntää, on yhä tärkeämpää, että omaishoitajien tukemiseksi luodaan tehokkaita strategioita, joihin on sisällytettävä taloudellista tukea, tietotusta ja koulutusta. Eri maiden hallitusten on toimintalinjauksia ja ohjelmia suunnitellessaan ja toteuttaessaan varmistettava, että vanhuuteen liittyvät eettiset kysymykset otetaan huomioon.

74. Sekä julkiset että yksityiset terveys- ja sosiaalipalvelut on koordinoitava ja integroitava nykyistä paremmin. Palveluissa on sovellettava tarkoituksenmukaisia palveluohjausjärjestelmiä, jotta niin laitos- kuin avohoitopotilaatkin saavat tarvitsemansa palvelut, kuten terveydenhoidon, kotihoitopalvelut ja henkisen tuen. Koulutus- ja laatustandardien käyttöä on kehitettävä ja valvottava ja eri maiden hallitusten on helpotettava ikäihmisille tarkoitettujen apuvälineiden ja -laitteiden saatavuutta, jotta he kykenevät elämään itsenäisinä nykyistä kauemmin.

75. Alueen vanheneva väestö tarvitsee sekä julkisiin hoitoyksiköihin että koteihin hoitajia, jotka ovat sekä koulutukseltaan että henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan tehtäviensä tasalla. Terveydenhuollon ja sosiaalialan työntekijöiden ammatti- ja täydennyskoulutusta on tarjottava kaikilla tasoilla ja kehitettävä ikäihmisten muuttuvien tarpeiden mukaisesti ja samalla on varmistettava, että kotona ikäihmisiä hoivaavat saavat tarvittavaa koulutusta. Jotta ihmiset ikääntyisivät terveinä ja hyvinvoivina, tarvitaan elinikäisiä ponnisteluja ja niitä edistäviä ympäristöjä. Lisäksi itsehoito, terveyden edistäminen ja sairauksien ja toimintakyvyttömyyden ehkäisy ikäihmisten elämänlaadun ja omatoimisuuden kohentajina vaativat myös ikäihmisiltä itseltään uudenlaista ajattelutapaa ja uusia taitoja.

Varmistetaan kaikenikäisten terveys- ja sosiaalipalveluille riittävä rahoitus

76. Tämän tavoitteen saavuttamiseen tähtäävien toimenpiteiden lähtökohtana on oltava, että terveydenhoidon- ja sosiaalialan voimavaroja käytetään tehokkaasti, oikeudenmukaisesti ja kestävästi. Ikäihmisillä on oltava yhtäläiset mahdollisuudet tarvitta-vaan terveydenhoitoon, eikä heitä saa syrjiä iän perusteella. Terveydenhoidon ensisijaiset tavoitteet on määriteltävä avoimesti, ja niille on turvattava riittävät taloudelliset resurssit, jotta niiden terveyshyödyt voidaan optimoida. Rahoituksen ja resurssien kohdentamisen vaikutusta terveyspalvelujen tarjontaan ja väestön terveyteen on samalla seurattava. Sairasvakuutuksena, hoitovakuutuksena ja työkyvyttömyysvakuutuksena tarjottavalla sosiaaliturvalla voi tarvittaessa olla tärkeä rooli näiden palvelujen antamisessa.

Autetaan ihmisiä tekemään terveellisiä valintoja

77. Eri maiden hallitusten, paikallisten viranomaisten ja muiden toimijoiden on helpotettava terveellisten elämäntapojen omaksumista kannustamalla kaikenikäisiä ihmisiä sopivaan liikuntaan, terveelliseen ruokavalioon, tupakoimattomuuteen ja alkoholin liikakäytön välttämiseen sekä edistämällä muita terveellisiä tapoja, jotka ehkäisevät sairauksia ja toimintakyvyn heikkenemistä, pidentävät elinikää ja parantavat elämänlaatua. Tämän saavuttamiseksi ja terveellisten valintojen helpottamiseksi tarvitaan esimerkiksi sopivia tiedotuskampanjoita ja jo varhain aloitettua terveyskasvatusta. On myös panostettava oikeaan asuntopolitiikkaan, yhdyskuntasuunnitteluun ja muihin toimiin, jotta voidaan luoda kannustava, kohtuuhintainen, esteetön ja eri-ikäiset ihmiset huomioon ottava elinympäristö.

KAHDEKSAS SITOUMUS

SUKUPUOLINÄKÖKULMAN VALTAVIRTAISTAMINEN IKÄÄNTYVÄSSÄ YHTEISKUNNASSA

78. On erittäin tärkeää ottaa huomioon sukupuolinäkökulma pohdittaessa väestörakenteen muutoksen seurauksia, jotta ikäihmisten ja erityisesti iäkkäiden naisten asemaa yhteiskunnassa ja kansantaloudessa voidaan parantaa. Erityisesti ikääntyvän väestön keskuudessa miesten ja naisten sosiaalinen ja taloudellinen tilanne on erilainen, sillä sosiaaliset, taloudelliset ja väestön rakenteeseen liittyvät muutokset vaikuttavat heihin eri tavoin. Sekä miesten että naisten työ- ja asuinolot voivat lisäksi olla hyvin erilaisia eri kehitysvaiheessa olevissa alueen maissa. Sukupuolten tasa-arvon saavuttaminen julkisen ja yksityisen elämän kaikilla aloilla on ensisijainen tavoite kaikenikäisten yhteiskunnan kehittämisessä.

79. Ikäihmisten hoitajat ovat enimmäkseen naisia, mikä on toimintalinjauksissa otettava erityisesti huomioon. Eri maiden hallitusten on edistettävä toimia, joilla kannustetaan ja edistetään perhe- ja hoitovastuun tasapuolista jakamista miesten ja naisten välillä, kohennetaan esimerkiksi lasten päivähoitomahdollisuuksia ja parannetaan ikäihmisten yhä enemmän tarvitsemia päivittäisiä hoitopalveluja. Lapsille ja ikäihmisille on oltava tarjolla laadukasta hoitoa, jotta sitä voivat antaa muutkin kuin lähiomaiset. Työn ja perhe-elämän yhdistäminen on tehtävä helpommaksi siten, että toteutetaan perheystävällisiä ratkaisuja kuten kohtuuhintaisia, helposti saatavilla olevia ja laadukkaita päivähoitopalveluja lapsille sekä hoitopalveluja omaistensa luona asuville ikäihmisille. On tärkeää pohtia ongelmia, jotka koskevat lähiomaisten huolenpitoa vailla olevien ikäihmisten oikeuksia ja mahdollisuuksia. Näiden ikäihmisten oikeuksien ja mahdollisuuksien turvaamiseksi on tärkeää varmistaa, että hoidon järjestämisellä taataan ikäihmisten, perheiden ja yhteiskunnan välinen tasapaino.

80. Erityisesti ikääntyvät naiset ovat yhä heikossa asemassa talouselämässä ja työmarkkinoilla. He saavat usein pienempää palkkaa kuin miehet, heillä on heikompi sosiaaliturva, heitä on liian vähän päättävissä asemassa ja heiltä evätään usein riittävä perus- ja ammattikoulutus. Koska työ- ja perhe-elämässä vallitsee perinteisesti sukupuolijako, naiset tekevät edelleen suurimman osan kotitaloustyöstä ja ovat lasten ja vanhusten ensisijaisia hoitajia. Lisäksi naiset elävät miehiä useammin köyhyudessa ja joutuvat heitä helpommin syrjäytyneeseen asemaan.

81. Tämän sitoumuksen osana on toteutettava seuraavat tavoitteet:

Saavutetaan sukupuolten täydellinen tasa-arvo

82. Eri maiden hallitusten on ryhdyttävä toimiin, joilla valtavirtaistetaan sukupuoliki-symykset ja poistetaan kaikki esteet sukupuolten tasa-arvon tieltä, lopetetaan kaikenlainen naisiin kohdistuva syrjintä ja edistetään naisten etenemistä ja valtaistamista kaikissa elämänvaiheissa. Erityisesti on edistettävä naisten taloudellista ja sosiaalista riippumattomuutta. Eri maiden hallitusten on varmistettava koulutuksen, terveydenhoidon, sosiaaliturvan, työpaikkojen, ammatillisen koulutuksen ja oikeusturvan tasavertainen saanti ja oikeudenmukaisuus niihin liittyvissä asioissa. Lisäksi on kannustettava naisia osallistumaan politiikkaan äänestäjinä ja ehdokkaina sekä edistettävä heidän tasavertaista osallistumistaan päätöksentekoon ja johtajuuteen. Eri maiden hallituksia kannustetaan ottamaan huomioon naisten elinikäisen terveyden erityisvaatimukset, myös lisääntymis- ja sukupuoliterveys. Ikääntyville naisille on annettava mahdollisuus ajaa heitä itseään koskevia terveystkysymyksiä ja kannustettava heitä osallistumaan kehitysohjelmiin, jotta heidän omakseen tuntemansa ongelmat voidaan helpommin ratkaista. Tässä yhteydessä on asetettava selkeitä lyhyen ja pitkän tähtäimen määräaikaistavoitteita tai mitattavissa olevia päämääriä, ja tarvittaessa on myös harkittava kiintiöitä ja/tai muita toimia.

Toteutetaan miesten ja naisten täydellinen tasa-arvo kansantaloudessa

83. Eri maiden hallitusten on edistettävä naisten, erityisesti ikääntyvien naisten, taloudellisia oikeuksia muun muassa huolehtimalla siitä, että he voivat tasavertaisesti käyttää ja hallita taloudellisia ja muita resursseja (esimerkiksi yritysainoja), hankkia työtä ja työskennellä asianmukaisissa työoloissa. Eri maiden hallitusten on säädettävä ja toimeenpantava lakeja, joilla varmistetaan miehille ja naisille samasta tai samanarvoisesta työstä sama palkka, sekä suojellaan naisia, erityisesti ikääntyviä naisia, kaikenlaiselta työmarkkinoilla esiintyvältä sukupuolisyrjinnältä. Eri maiden hallitusten on ryhdyttävä asianmukaisiin toimiin sekä miesten että naisten perhe-elämän ja palkkatyön yhteensovittamiseksi ja poistettava sukupuoliroolien stereotyyppit. Yrityksiä on kannustettava kehittämään vastaavia järjestelyjä ja muuttamaan käytäntöjään ja toimintalinjauksiaan, jotta naiset voivat edetä urallaan ja perustaa yrityksiä ja jotta voidaan ehkäistä sukupuolihäirintää työpaikoilla ja auttaa miehiä ja naisia yhteensovittamaan perhe-elämän ja työn vaatimukset.

Varmistetaan sosiaaliturvan tasapuolinen saatavuus kummallekin sukupuolelle

84. Eri maiden hallitusten ja tarvittaessa työmarkkinaosapuolten on varmistettava, että sosiaaliturvajärjestelmät ovat täysipainoisesti ja tasa-arvoisesti naisten saatavilla ja että he voivat osallistua niiden kehittämiseen. Sosiaaliturvajärjestelmiä on tarvittaessa muutettava, jotta miesten ja naisten työ- ja hoitovelvollisuudet otetaan täysipainoisesti huomioon kaikissa elämänvaiheissa.

Edistetään miesten ja naisten vastuunjakoa perheissä

85. Eri maiden hallitusten on edistettävä toimia, joilla kannustetaan ja helpotetaan perhe- ja hoitovastuun tasapuolista jakamista miesten ja naisten kesken. Tämä voidaan saavuttaa toimimalla perheystävällisesti, kehittämällä työn ja perhe-elämän yhteensovittamista sekä järjestämällä kohtuuhintaista ja laadukasta hoitoa lapsille ja omaisten-

sa luona asuville vanhuksille. On tärkeää turvata ikääntyvän väestön, muun muassa perheettömien tai muiden kuin omaistensa hoitamien ikäihmisten, oikeudet ja mahdollisuudet.

YHDEKSÄS SITOUMUS

IKÄIHMISIÄ HOITAVIEN PERHEIDEN TUKEMINEN JA SUKUPOLVIEN VÄLISEN JA SISÄISEN SOLIDAARISUUDEN EDISTÄMINEN

86. Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö, ja sitä on sellaisena vahvistettava. Perheillä on oikeus saada kattavaa suojaa ja tukea. Eri kulttuureissa ja yhteiskuntajärjestelmissä on monenlaisia perheitä. Perheenjäsenten oikeuksia, kykyjä ja velvollisuuksia on kunnioitettava. Perheillä on tärkeä osuus kestävässä sosiaalisessa kehityksessä ja yhteiskunnan arvojen säilyttämisessä ja ne tukevat myös keskeisesti yhteisöjen vakautta. Perhe ja yhteisö antavat elintärkeitä puitteet jäsentensä kasvulle ja hyvinvoinnille ja sukupolvien väliselle ja sisäiselle solidaarisuudelle. Juuri perheissä ja yhteisöissä lapset syntyvät, kehittyvät, oppivat sosiaalisiksi ja valmistautuvat ottamaan vastuuta oppimisesta, työstä, vanhemmuudesta ja solidaarisuudesta. Lisäksi juuri perheissä ja yhteisöissä ikäihmiset toimivat vuorovaikutuksessa nuorempien sukupolvien kanssa, saavat huolenpitoa ja lopulta kuolevat.

87. Samalla kun väestö muuttuu ja ikääntyy, myös perheet muuttuvat voimakkaasti. Perheiden keskimääräinen koko pienenee, niissä on aikaisempaa useampia sukupolvia ja jokainen uusi sukupolvi on edellistä pienempi. Tilannetta mutkistaa lisäksi parisuhteiden lisääntyvä epävakaisuus. Kaukaiset sukulaiset, naapurit, ystävät ja muut pienet, vapaamuotoiset verkostot ovat tärkeitä erityisesti ikäihmisille ja niitä voidaan pitää perheverkostojen vastineena. Myös taloudellisen ja sosiaalisen ympäristön muutokset vaikuttavat perheiden elämänlaatuun ja esimerkiksi perheenjäsenten välisiin suhteisiin ja heidän rooleihinsa.

88. Perhepoliittiset ja/tai perheenjäsenten tasa-arvoon pyrkivät toimet ovat alueen eri maissa erilaisia. Ne käsittävät lakeja, määräyksiä ja ohjelmia, jotka on suunniteltu tiettyjen, kokonaisia perheitä tai niiden jäseniä koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi. Niiden on vastattava perheiden rakenteissa ja eri perheenjäsenten rooleissa tapahtuvien muutosten seurauksiin.

89. Tämän sitoumuksen osana on toteutettava seuraavat tavoitteet:

Vastataan eri perheenjäsenten tarpeisiin ja heidän muuttuviin rooleihinsa sekä vahvistetaan sukupolvien välistä ja sisäistä solidaarisuutta

90. Eri maiden hallitusten on laadittava ja vahvistettava kaikkien perheenjäsenten erityistarpeet huomioivia toimia ja ohjelmia ja samalla kunnioitettava heidän oikeuksiaan, kykyjään ja velvollisuuksiaan. Tavoitteen saavuttamiseksi eri maiden hallitusten on tuettava, suojeltava ja vahvistettava perheitä voidakseen vastata riittävän hyvin niiden jäsenten tarpeisiin sukupolvien välistä ja sisäistä solidaarisuutta edistävällä sosiaali-, talous- ja perhepolitiikalla. Tässä suhteessa tärkeänä tekijänä on miesten ja naisten elinikäisen tasa-arvon varmistaminen erityisesti työhön ja velvollisuuksiin liittyvien vastuiden jakamisessa, perheenjäsenten hoivaamisessa ja sosiaaliturvassa.

91. Ikäihmiset edistävät perheidensä hyvinvointia eri tavoin, muun muassa hoitamalla lapsia ja muita perheenjäseniä. Eri maiden hallitusten on edistettävä yleistä tietoisuutta ikäihmisten yhteiskunnallisesta panoksesta ja autettava perheitä selviämään ikääntyviä jäseniään koskevista velvollisuuksista. Sosiaalista infrastruktuuria on kehitettävä niin, että perheet voivat helpommin huolehtia jäsentensä päivittäistarpeista. Lisäksi on korostettava perheiden, yhteisöjen, järjestöjen ja yhdistysten merkittävää roolia tukijoina ja laitosten ulkopuolella annettavan hoidon tarjoajina.

Tuetaan perheitä, jotka yrittävät selvitä väestömuutosten sosiaalisista ja taloudellisista seurauksista

92. Perheillä, erityisesti ikäihmisiä hoitavilla perheillä, on oikeus saada kattavaa suojaa ja tukea kehitykselleen ja sosiaalisille toiminnoilleen. Tässä yhteydessä eri maiden hallitusten on suunniteltava, toteutettava ja edistettävä perheystävällisiä toimia ja palveluja, muun muassa kohtuuhintaista, helposti saatavaa ja korkealaatuista lasten ja muiden huollettavien hoitoa, vanhempainlomia ja muita lomajärjestelyjä sekä kampanjoita, joilla yleistä mielipidettä ja muita toimijoita valistetaan vastuun tasapuolisuudesta jakamisesta miesten ja naisten välillä työssä ja perheissä.

93. Asuntopolitiikassa ja yhdyskuntasuunnittelussa on pyrittävä sopeuttamaan kaupunkien infrastruktuurit perheiden tarpeisiin ja auttamaan eri sukupolvia asumaan yhdessä niin halutessaan. Erityisesti lapset ja ikäihmiset on otettava kaupungeissa paremmin huomioon tilojen ja palvelujen suunnittelussa ja samalla on pidettävä mielessä turvallisuusnäkökohdat. Toimintalinjaukset ja suunnitelmat on laadittava yhteistyössä kaikkien sidosryhmien kanssa.

KYMMENES SITOUMUS

ALUEELLISEN TÄYTÄNTÖÖNPANOSTRATEGIAN TOIMEENPANON JA SEURANNAN EDISTÄMINEN ALUEELLISEN YHTEISTYÖN AVULLA

94. Kuten ikääntymistä koskevassa Madridin vuoden 2002 toimintaohjelmassa sovittiin, Yhdistyneiden kansakuntien jäsenvaltioiden on järjestelmällisesti tarkistettava ikääntymistä koskevaa vuoden 2002 toimintaohjelmaa, jotta sillä voidaan parantaa yhteiskunnallista eheyttä ja ikäihmisten elämänlaatua. Yhdistyneiden kansakuntien aluekomiteoiden on muutettava Madridin ikääntymistä koskeva vuoden 2002 toimintaohjelma alueellisiksi toimintasuunnitelmiksi kiinteässä yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan ja muiden sidosryhmien kanssa. Alueellisten komiteoiden on myös pyydyttävä autettava kansallisia instituutioita niiden ikääntymiseen liittyvien toimenpiteiden toteuttamisessa ja seurannassa. Sosiaalisen kehityksen toimikunta vastaa ikääntymistä koskevan Madridin vuoden 2002 toimintaohjelman maailmanlaajuisesta seurannasta ja arvioinnista ja päättää tarvittavista menettelytavoista seuraavassa istunnossaan.

95. Alueellisen täytäntöönpanostrategian toteutuksesta ja seurannasta vastaavat ensisijaisesti Euroopan talouskomission jäsenvaltiot. Seurannan on keskityttävä jäsenvaltioiden yhteistyön lujittamiseen ikääntymisen alalla ja mahdollistettava tehokas tiedon, kokemusten ja parhaiden käytäntöjen vaihto. Jäsenvaltioiden on annettava kansalaisyhteiskunnalle ja muun muassa kansalaisjärjestöille sekä muille sidosryhmille tilaisuus osallistua toimintaan.

96. Alueellisen täytäntöönpanostrategian seuranta on kansallisella tasolla jäsenvaltioiden vastuulla ja tapahtuu Euroopan talouskomission kokousten puitteissa eli tarvittaessa myös talouskomission vuosittaisissa istunnoissa, jolloin asia on esityslistalla maailmankonferenssien seurantaan koskevassa kohdassa. Näin Euroopan talouskomission sihteeristö voi antaa jäsenmaiden valtuuskunnille tietoa strategian toteutuksesta. Sihteeristö voi myös ehdottaa jäsenvaltioille erityiskysymysten perusteellista tarkastelua ja tarvittaessa strategiaseurannan raportointivaatimuksia koskevia ohjeita, jotta seuranta olisi ikääntymistä koskevan Madridin vuoden 2002 toimintaohjelman alueellisen toteutuksen mukainen.

97. Prosessiin osallistuvien kansalaisjärjestöjen on noudatettava komission toimintäsääntöjä. Euroopan talouskomission sihteeristö auttaa pyydettyä jäsenvaltioita alueellisen täytäntöönpanostrategian toteuttamisessa sekä strategian kansallisten saavutusten arvioinnissa, ja sihteeristön tukena ovat tässä ikääntymiseen olennaisesti liittyvien eri maiden hallitustenvälisten organisaatioiden ja kansalaisjärjestöjen asiantuntijat.

98. Euroopan talouskomission jäsenvaltiot ottavat huomioon sosiaalisen kehityksen toimikunnan tekemät maailmanlaajuisia seurantaan koskevat päätökset ja päättävät mahdollisimman varhaisessa vaiheessa muista alueellista seurantaan koskevista menettelyistä ja aikatauluista. Alueellisen täytäntöönpanostrategian toteuttamisen, aikataulun ja menettelytapojen ensimmäinen kokonaisarviointi tehdään komission päätösten mukaisesti.

99. Euroopan talouskomission sihteeristön toteuttama alueellisen täytäntöönpanostrategian seuranta on rahoitettava nykyisistä varoista. Kuten ikääntymistä koskevan Madridin vuoden 2002 toimintaohjelman 112 pykälässä todetaan, talous- ja sosiaalineuvoston on harkittava Euroopan talouskomission toimintakyvyn vahvistamista.

100. Jotta välttyttäisiin turhilta päällekkäisyyksiltä, alueellisen täytäntöönpanostrategian toteuttamisen seurannan on oltava ikääntymistä koskevan Madridin vuoden 2002 toimintaohjelman täytäntöönpanon mukainen ja noudatettava sen maailmanlaajuisen seurannan ja tarkistamisen menettelytapoja ja aikataulua. Prosessin on perustuttava olennaisesti kaikkien asianomaisten instituutioiden työhön, erityisesti tilastoinnista, mittareista, koulutuksesta ja tutkimuksesta vastaavien instituutioiden työhön.